

Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 21.03.2001, sp. zn. 9 Cmo 601/2000, ECLI:CZ:VSPH:2001:9.CMO.601.2000.1

Číslo: 8/2003

Právní věta: Smlouva není neplatná jen proto, že se účastníci dohodli o nahrazení dosavadního hospodářskoprávního závazku závazkem obchodněprávním.

Soud: Vrchní soud v Praze

Datum rozhodnutí: 21.03.2001

Spisová značka: 9 Cmo 601/2000

Číslo rozhodnutí: 8

Číslo sešitu: 1

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Právní úkony

Předpisy: § 585 odst. 1 předpisu č. 40/1964Sb.
§ 763 odst. 1 předpisu č. 513/1991Sb.

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

K r a j s k ý o b c h o d n í s o u d v P r a z e v rozsudku ze dne 2. 5. 2000 rozhodl, že se zamítá žaloba o zaplacení 708 776,55 Kč s příslušenstvím (bod I. výroku) a že žalobce je povinen žalovanému zaplatit na náhradu nákladů řízení 36 500 Kč (bod II. výroku). V odůvodnění rozsudku soud uvedl, že se žalobce domáhal doplacení úvěru poskytnutého na trvale se obracející zásoby (dále jen TOZ) právnímu předchůdci žalovaného s tím, že žalovaný svůj závazek uznal smlouvou o narovnání ze dne 6. 4. 1995 ve znění dodatku ze dne 22. 9. 1997. Žalovaný navrhl žalobu zamítnout, neboť nebylo prokázáno poskytnutí úvěru právnímu předchůdci žalovaného, smlouva o narovnání je neplatná a případný nárok je promlčen.

Soud po zhodnocení provedených důkazů a na základě tvrzení účastníků dospěl k závěru, že žaloba není důvodná. Úvěrová smlouva, podepsaná na straně dlužníka dne 30. 11. 1990 neexistujícím subjektem, nebyla uzavřena. Státní podnik S. v P. byl vymazán dne 30. 12. 1990 a byl zrušen dne 20. 12. 1990 rozhodnutím ministra výstavby a stavebnictví ČR, proto tento státní podnik nemohl platně podepsat úvěrovou smlouvu dne 27. 12. 1990. Poskytnutí úvěru nebylo prokázáno. Soud se dále zabýval smlouvou o narovnání, o kterou žalobce opírá svůj nárok, a dospěl k závěru, že tato smlouva je neplatná. Žalobce neprokázal vznik závazku a neexistující závazek nemohl být narovnán. Smlouva není určitá, není z ní patrné, jaké hospodářské závazky se narovnávají. Jako neplatné dle § 763 obch. zák. je nutno hodnotit ujednání, podle kterého se závazkové vztahy, vzniklé před 1. 1. 1992 na základě hospodářských smluv o úvěru, podřizují režimu obch. zák. Z těchto důvodů byla žaloba v celém rozsahu zamítnuta. Rozhodnutí o náhradě nákladů řízení soud odůvodnil ustanovením § 142

odst. 1 o. s. ř. s tím, že žalovanému vznikly náklady právního zastoupení.

Žalobce napadl rozsudek včas podaným odvoláním, ve kterém navrhl rozhodnutí zrušit a věc vrátit soudu prvního stupně k dalšímu řízení. Odvolání odůvodnil tím, že soud nesprávně zhodnotil smlouvu ze dne 6. 4. 1995 jako neplatnou. Ve skutečnosti se jedná o kombinovanou smlouvu, jejímž předmětem je podřazení vztahu účastníků vzniklého přede dnem 1. 1. 1992 režimu obch. zák., narovnání vzájemných vztahů dle § 585 a násl. obč. zák. a dále uznání závazku dlužníka vůči bance. Podle názoru žalobce se lze od ustanovení § 763 odst. 1 obch. zák. odchýlit. Nic nebrání tomu, aby si strany sjednaly aplikaci obch. zák. i na ty závazkové vztahy, které se podle § 763 odst. 1 uvedeného zákona mají řídit právními předpisy platnými před účinností zákona.

Žalobce poukázal na ustanovení § 586 obč. zák. a uvedl, že důkazní břemeno ohledně tvrzení, že byl žalovaný uveden v omyl, nese žalovaný. Omyl o tom, co je mezi stranami sporné nebo pochybné, nezpůsobuje neplatnost dohody o narovnání. Žalovaný nepředložil žádné důkazy ke svému tvrzení, že se žalobce dopustil lsti vůči žalovanému. I pokud by odvolací soud shledal, že daný vztah nelze podřadit režimu obč. zák., je uzavřená smlouva platná dle § 127 hosp. zák. a uznání závazku je platným uznáním dle § 132 hosp. zák. Ing. J. F., který spolupodepsal za žalobce smlouvu o narovnání ze dne 6. 4. 1995, byl členem bankovní rady, a to v období 15. 3. 1995 do 14. 5. 1998, což je zřejmé i z výpisu z obchodního rejstříku. Námitka promlčení je nedůvodná s ohledem na uznání závazku ke dni 31. 12. 1995, 31. 12. 1996 a 31. 12. 1997. K promlčení nemohlo dojít ani podle § 131b odst. 1 hosp. zák.

Žalobce se dále v odvolání podrobně zabýval hospodářskoprávním vztahem mezi právními předchůdci účastníků a navrhl provést řadu písemných důkazů k prokázání existence tohoto vztahu.

Žalovaný se k odvolání vyjádřil a navrhl napadený rozsudek potvrdit. V první řadě se podrobně zabýval hospodářskoprávním vztahem mezi právními předchůdci účastníků. Co se týče smlouvy o narovnání, tuto považuje žalovaný za neplatnou. Je uzavřena s neexistujícím subjektem; neplatnost smlouvy nelze zhojit dodatkem č. 1 ze dne 30. 9. 1997. Smlouva je neplatná též pro neurčitost narovnávaných závazků a pro rozpor s kogentním ustanovením § 763 obch. zák. Smlouva je neplatná také z toho důvodu, že se jednalo o lstivý akt žalobce, který chtěl na žalovaném „vylákat“ uznání neexistujícího závazku a bezdůvodně se obohatit. Úmysl banky lze dovodit též ze „zastřešovacího ustanovení“ čl. 8 smlouvy, podle kterého byla smlouva uzavřena na základě svobodné vůle, nikoliv v tísní a za nápadně nevýhodných podmínek. I pokud by uznání závazku bylo shledáno platným, bylo by bez právního významu, neboť žalovaný namítl neexistenci dluhu a žalobce není schopen doložit existenci svých tvrzených pohledávek za žalovaným.

V r c h n í s o u d v P r a z e podle § 212 odst. 1 a 3 o. s. ř. ve znění účinném do dne 31. 12. 2000 v souladu s bodem 15., hlavou I., částí dvanáctou zákona č. 30/2000 Sb. přezkoumal napadený rozsudek a po provedeném ústním jednání dospěl k závěru, že odvolání je důvodné. Proto změnil rozsudek soudu prvního stupně a žalobě zcela vyhověl.

Z o d ů v o d n ě n í :

Při odvolacím jednání žalobce k námitce žalovaného o jednání ve lsti poukázal na dopis ze dne 14. 3. 1995, kterým žalovaného informoval o připravované smlouvě o narovnání včetně nových smluvních podmínek, a navrhl jím provést důkaz.

Odvolací soud provedl důkaz smlouvou ze dne 6. 4. 1995 „o podřízení závazkových vztahů vzniklých před 1. 1. 1992 na základě hospodářských mluv o úvěru právnímu režimu obchodního zákoníku a o narovnání vzájemných vztahů“, dále dodatkem č. 1 ze dne 22. 9. 1997, odsouhlaseními zůstatků ke dni 31. 12. 1993, 31. 12. 1994, 31. 12. 1995, 31. 12. 1996 a 31. 12. 1997 ze dne 12. 1. 1994, 5. 1.

1995, 8. 1. 1996, 6. 1. 1997 a 5. 1. 1998, pověřením Ing. S. J. k jednání za žalovaného ze dne 9. 1. 1996 a dopisem žalobce adresovaným žalovanému ze dne 14. 3. 1995.

V první řadě je nutno uvést, co je předmětem daného řízení. Žalobce se žalobou domáhá výlučně zaplacení nároku ze smlouvy ze dne 6. 4. 1995, nikoliv nároků jiných, této smlouvě předcházejících. Z toho důvodu se odvolací soud zabýval pouze platností zmíněné smlouvy včetně nároků z ní plynoucích a nikoliv případnými nároky z hospodářskoprávních vztahů, které měly předcházet vztahu založenému uvedenou smlouvou.

Ze stejného důvodu odvolací soud nehodnotil tvrzení účastníků vztahující se k žalobcem dodatečně tvrzenému hospodářskoprávnímu vztahu a neprovedl žalobcem navrhané dokazování, neboť se netýkají předmětu tohoto řízení. Odvolací soud se proto dále zabýval platností a obsahem smlouvy ze dne 6. 4. 1995.

Odvolací soud konstatuje, že smlouva byla podepsána žalobcem dne 3. 4. 1995 a žalovaným dne 6. 4. 1995. Odvolací soud neakceptoval námitku žalovaného, že tato smlouva byla uzavřena nikoliv žalovaným, ale neexistujícím subjektem. Sám žalovaný vyplnil ve smlouvě označení klienta – žalovaného, a to v souladu s obchodním zákoníkem svým obchodním jménem včetně právní formy, s uvedením sídla a pod tímto označením též smlouvu podepsal. Na tomto závěru nic nemění ta skutečnost, že v předcházející rubrice „klient“ je uvedeno označení „S. Č. B.“. Tato chyba v psaní nezpůsobuje neplatnost právního úkonu (§ 37 odst. 3 obč. zák.), neboť je z obsahu smlouvy zcela nepochybné, kdo je účastníkem smlouvy. Za žalobce byla smlouva platně podepsána generálním ředitelem Ing. V. Š. a členem bankovní rady a zároveň náměstkem generálního ředitele Ing. J. F. Za žalovaného byla smlouva podepsána ředitelem Ing. S. J., jehož oprávnění činit za žalovaného právní úkony nebylo žalovaným v průběhu řízení zpochybněno. Je tedy zřejmé, že smlouva byla z obou stran podepsána k tomu oprávněnými osobami.

Odvolací soud dále zkoumal obsah smlouvy a zjistil, že v bodu I. se smluvní strany dohodly, že jejich závazkový vztah vzniklý před 1. 1. 1992 se bude podle § 262 obch. zák. ode dne nabytí účinnosti této smlouvy řídit ustanoveními obch. zák. V bodu II. je uvedeno, že ve smyslu § 585 obč. zák. jsou smlouvou upravena veškerá práva smluvních stran k pohledávkám uvedeným v čl. II/1 a jsou jí nahrazeny dosavadní závazky vyplývající z úvěrů na TOZ. V bodu II. čl. 1 je uvedeno, že žalovaný uznává co do důvodu a výše pohledávku žalobce na úvěrovém účtu (jistina) ve výši 2 770 000 Kč. V bodu II. čl. 8 bylo dohodnuto, že smlouva nabývá účinnosti dnem 1. 5. 1995. V bodu II. čl. 2, 3 a 4 jsou obsaženy podmínky splácení dluhu, výše a splácení úroku a úroků z prodlení. V bodu II. dodatku č. 1 ke smlouvě, uzavřeném dne 22. 9. 1997, je uvedeno, že žalovaný uznává co do důvodu a výše pohledávku žalobce ve výši 1 385 000 Kč a na úrokovém účtu úroky za období 1. 7 až 3. 9. 1997 ve výši 41 455,11 Kč.

Odvolací soud se ztotožňuje s názorem žalovaného, že ustanovení § 763 odst. 1 obch. zák. je kogentním ustanovením, od kterého se není možné odchýlit – § 263 obch. zák. stanoví možnost odchylky od ustanovení části třetí uvedeného zákona. Z toho plyne, že ustanovení ostatních částí zákona jsou kogentní, a proto se není možné odchýlit od ustanovení § 763, obsaženého v části čtvrté zákona. Z toho důvodu dle odst. 1 uvedeného ustanovení se práva vzniklá z hospodářských smluv řídí dosavadními právními předpisy, v daném případě hospodářským zákoníkem. Nicméně právní hodnocení předmětné smlouvy, učiněné odvolacím soudem, se liší od závěrů soudu prvního stupně.

Podle § 125 odst. 1 hosp. zák. se organizace (tj. ve smyslu § 1 odst. 1 hosp. zák. právnické a fyzické osoby, oprávněné k podnikatelské činnosti – pozn. odvolacího soudu) mohou dohodnout na změně nebo zrušení závazku, pokud to nevylučuje právní předpis nebo povaha závazku.

Podle § 262 odst. 1 obch. zák. si strany mohou dohodnout, že jejich závazkový vztah, který nespadá

pod vztahy uvedené v § 261, se řídí tímto zákonem.

Odvolací soud zhodnotil smlouvu ze dne 6. 4. 1995 podle obsahu a dospěl k závěru, že strany projevily naprosto srozumitelně a určitě svou vůli nahradit dosavadní hospodářské závazky žalovaného závazky obchodními. Při nahrazení závazku dochází k zániku dosavadního závazku (viz např. § 570 odst. 1 a § 585 odst. 3 obč. zák.). V důsledku projevené vůle se účastníci nepochybně v souladu s § 125 odst. 1 hosp. zák. dohodli na zrušení původních hospodářských závazků a na vzniku zcela nového závazku žalovaného, čemuž žádné ustanovení občanského ani obchodního zákoníku nebrání, a v souladu s § 262 odst. 1 obch. zák. se dohodli, že se jejich právní vztah řídí obchodním zákoníkem. Ve smlouvě je konkrétně specifikována výše peněžitého závazku žalovaného ke dni 1. 4. 1995 a takto konkretizovaný závazek byl ihned žalovaným v souladu s § 323 odst. 1 obch. zák. uznán. Z těchto důvodů dospěl odvolací soud k závěru, že smlouva ze dne 6. 4. 1995 je platná a žalovanému vznikl z této smlouvy peněžitý závazek, který se řídí právní úpravou obch. zák., a dále, že smlouva obsahuje uznání závazku žalovaného ve výši ke dni 1. 4. 1995. Platnost dodatku, kterou žalovaný též zpochybnil, není v daném sporu relevantní, neboť, jak plyne z obsahu, tímto dodatkem nebyla žalovanému ukládána žádná další povinnost. Odvolací soud proto dodatek nehodnotil, neboť tento důkaz nemá vliv na výsledek sporu.

Podle § 585 odst. 1 obč. zák. dohodou o narovnání mohou účastníci upravit práva mezi nimi sporná nebo pochybná. Dohoda, kterou mají být mezi účastníky upravena veškerá práva, netýká se práv, na něž účastník nemohl pomýšlet. Podle odst. 2 byl-li dosavadní závazek zřízen písemnou formou, musí být dohoda o narovnání uzavřena písemně; totéž platí, týká-li se dohoda promlčeného závazku. Podle odst. 3 dosavadní závazek je nahrazen závazkem, který vyplývá z narovnání.

Podle § 586 odst. 1 obč. zák. omyl o tom, co je mezi stranami sporné nebo pochybné, nezpůsobuje neplatnost dohody o narovnání. Jestliže však omyl byl vyvolán lstí jedné strany, může se druhá strana neplatnosti dovolat. Podle odst. 2 narovnání sjednané v dobré víře nepozbývá platnosti ani v případě, že dodatečně vyjde najevo, že některá ze stran dohodnuté právo v době sjednání narovnání neměla.

V dané věci dle názoru odvolacího soudu není přímo aplikovatelné ustanovení § 585 a násl. obč. zák., neboť práva, která mezi nimi byla sporná nebo pochybná, se neřídila právní úpravou občanského ani obchodního zákoníku. Nicméně, jak již odvolací soud dovodil výše, nic účastníkům nebránilo dohodnout se na zrušení původních hospodářských závazků a vzniku závazku nového, na který již režim obč. zák. či obch. zák. dopadá. V návaznosti na tento právní závěr odvolací soud dovodil, že ustanovení § 585 a násl. obč. zák. lze v dané věci aplikovat analogicky. Soudu prvního stupně ani odvolacímu soudu nepřisluší při zkoumání platnosti předmětné smlouvy hodnotit existenci původního hospodářskoprávního závazku, neboť i v případě, že by žalobce v době uzavření smlouvy nárok z tohoto vztahu neměl, nezpůsobilo by to neplatnost uzavření dohody (§ 586 odst. 2 obč. zák. per analogiam).

Co se týče žalovaným tvrzené lsti žalobce, která měla vyvolat omyl žalovaného, je nutno uvést, že důkazní břemeno k tomuto tvrzení stíhá žalovaného. Žalovaný ke svému tvrzení žádné důkazy nenabídl. Část čl. 8 smlouvy, která obsahuje obvyklé a ve smlouvách často se vyskytující prohlášení, že smlouva byla uzavřena na základě svobodné vůle a nikoliv v tísní, takovým důkazem není a svědčí spíše proti tvrzení žalovaného. Naopak z důkazů provedených při odvolacím jednání čtením odsouhlasení zůstatků a dopisu žalobce adresovaného žalovanému ze dne 14. 3. 1995 odvolací soud učinil závěr, že žalovaný si byl po delší dobu vědom svého dluhu a měl zájem svou situaci řešit. Odvolací soud též neakceptoval námitku žalovaného ohledně neurčitosti specifikace narovnávaného dluhu. Číslo úvěrového účtu a výše uznané částky v odsouhlasení zůstatku ke dni 31. 12. 1994 (2 770 000 Kč) odpovídá číslu úvěrového účtu a výši dluhu uvedené ve smlouvě a číslu úvěrového účtu ze dne 6. 4. 1995.

Námitku promlčení shledal odvolací soud nedůvodnou. Předmětem žaloby, podané dne 31. 3. 1999, bylo zaplacení splátek po 277 000 Kč za 1. a 2. pololetí roku 1998. Žaloba tedy byla podána v rámci běhu čtyřleté promlčecí lhůty podle § 397 obch. zák., nehledě na opakovaná uznání závazku ze dne 8. 1. 1996, 6. 1. 1997 a 5. 1. 1998. Je namístě uvést, že též s ohledem na tato uznání závazku, učiněná dle § 323 odst. 1 obch. zák., došlo k přesunu důkazního břemene na žalovaného, který měl povinnost prokázat, že žalovanou částku nedluží. Toto břemeno žalovaný neunesl.

Odvolací soud shledal žalobu co do důvodu oprávněnou. Co se týče rozsahu, žalovaný v této části uplatněný nárok nezpochybnil. Žalovaná částka pozůstává ze dvou splátek (jistiny) po 277 000 Kč, splátek úroků 127 678,41 Kč a úroků z prodlení 27 098,14 Kč k 28. 2. 1999. Žalobce dále požadoval zaplacení 16% úroku z prodlení z částky 681 678,41 Kč od 1. 3. 1999 do 11. 3. 1999 a 14,5% úroku z prodlení z téže částky od 12. 3. 1999 do zaplacení. Splátky ze 1. a 2. pololetí roku 1998 byly ve smyslu bodu II. čl. 2 smlouvy splatné pátý pracovní den v měsících dubnu a říjnu 1998, žalovaný tedy nepochybně byl dne 1. 3. 1999 v prodlení. Žalobce má nárok na úrok dle bodu II. a čl. 3 smlouvy a na úrok z prodlení dle bodu II. a čl. III. smlouvy. Odvolací soud z těchto důvodů dospěl k závěru, že je žaloba oprávněná i co do rozsahu. V souladu s § 212 odst. 1 a 3 a § 220 odst. 1 o. s. ř. proto změnil rozsudek a žalobě v celém rozsahu vyhověl.